

Recensioner

Daniel Enstedt & Katarina Plank (red), *Levd Religion*. Nordic Academic Press, 2018

Levd religion, en antologi under redaktion av Daniel Enstedt och Katarina Plank, är ett försök att anbefalla en ny hållning till studiet av religion, med ett på det stora hela tydligt religionssociologiskt fokus.

Redaktörerna förklarar inledningsvis att fokus nu inte ska sättas på religiösa föreskrifter, dogmer och lagar utan på materialitet, kroppslighet, praktik, makt, spatialitet och relationer. Till en början liknar detta i mina ögon vad som normalt beskrivs som etnografisk forskning. De paradigmatiske texter som förs fram är också just skrivna av Robert Orsis, Courtney Bender och Nancy T Ammerman, forskare kända för sina etnografiska studier.

Den första reaktionen är att detta är ett sent uppvaknande för det religionssociologiska studium som historiskt starkt har betonat kvantitativ metod snarare än kvalitativ, och empiriskt arbete snarare än teoretiskt.

Men Jessica Moberg sätter tonen i sin korta text om nya pentekostala ordningar i Stockholm. Hon menar att studiet av religion behöver utveckla en ”dubbel blick som erkänner religionens röriga dimensioner men också söker principer som strukturerar och sätter gränser för röran.” Här bryts således kategorier upp och ger upphov till en oreda och rörighet som i sig är en mer verklig bild av hur religion tar sig uttryck i vardagsliv.

Elin Thorsén knyter an till samma idé i sin text om pilgrimer och religiös turism i Rishikesh, Indien. Hon sammanfattar med att några av pilgrimerna återkommer årligen, andra reser mellan olika platser och gemenskaper, medans ytterligare en tredje grupp är pilgrimer även i sitt hemmaliv genom att ”vara i satsang” hela tiden. Gränsen mellan pilgrimsfärd och vardagsliv är därmed uppbruten.

Det är alltså frågan om att uppmärksamma de flytande linjer som kännetecknar det religiösa utövandet. På så sätt är i Åsa Trulssons ord den troendes vardag inte skild från formella religiösa sammanhang. Och i Olivia Cejvans studie om modern alkemism framhålls upplösningen av motsatser såsom materialitet och andlighet.

Ann-Christin Hornborg problematiserar i sitt bidrag idén om den rena religionen, obefläckad av individuella inslag, tidsanda och kulturbundenhet. För Hornborg visar denna sig inte bara vara en konstruktion, den laborerar också med maktstrukturer och värden. Etnografen Hornborg plockar ur sitt eget rika material av observationer

från Tongaöarna, Peru, mi'kmaqfolket i Kanada, samt svenska new age-miljöer, och visar hur fältforskning kan bidra till att problematisera centrala religionsvetenskapliga begrepp. De kategorier som bestäms med hjälp av idéer om religion, tradition och synkretism är inte nödvändigtvis meningsfulla där troende i sin vardagliga utövning inte ser några motsättningar i att blanda till synes skiftande inslag. En katolik från mi'kmaqfolket kan således blanda mässan, traditionella svetthyddor och panindianska powwow-träffar utan att se någon konflikt i detta. Meningssystem, skriver Hornborg, ”följer inga naturlagar utan skapas, förhandlas och skapas igen.”

Flera av kapitlen fokuserar på ovanliga miljöer och arenor. Kan, i Wilhelm Karde-marks ord, gymmet ses som en rumslig bärare av livsåskådning? Hur utövas religion på sjukhus (Magdalena Nordin)? Eller hur framträder levd religion i ett skolklassrum (Karin Kittelmann Flensner)?

Två av bidragen är från mitt eget forskarperspektiv, och intresse för skiftningar i det evangelikala kristna landskapet, särskilt intressanta:

Först har vi Lena Roos som skriver om en grupp evangelikala amerikanska kristna kvinnor som befinner sig i en på sitt sätt förbryllande skärningspunkt mellan å ena sidan en fundamentalistisk kristendom präglad av konservativa värderingar och biblisk apokalyptik samt å andra sidan miljörörelsens och stadsodlingstrendens idéer om fördelar med att äta närodlat och i säsong, och så den prepper-rörelse som förbereder sig för det moderna samhällets sammanbrott. I detta framträder en idé om Christian Gardening, ett specifik kristet sätt att odla på, och så blir odlandet till ett nav i den religiösa aktivismen, ett nav som ”fördjupar och inspirerar” andra delar av det kristna livet.

Det andra exemplet är Daniel Enstedt som skriver om levd apostasi bland ex-muslim. Enstedt delar upp före detta muslimer i flera grupper (en av dessa utgörs av de som konverterar till kristendom), men menar att apostaternas liv kännetecknas av en motsättning – att lämnandet av en religion inte nödvändigtvis innebär ett övergivande av all religion. Den inre rösten, eller den ”inre muslimen” kan innebära att praktiker lever sig kvar: den före detta muslimen har lämnat islam men islam har inte lämnat den före detta muslimen.

Delvis besvärande i *Levd Religion* är de återkommande och argumenterande resone-mang som talar till förmån för levd religion som perspektiv. Det blir lätt upprepande och också något forcerat. Dessutom är kapiteltexterna korta, mer ögonblicksbilder än egentliga inledningar till en viss forskningsmiljö eller tematik.

Men i *Levd Religion* finns också en mångfald och rikedom i infallsvinklar och miljöer som alla sätter fokus på de flytande linjer som kännetecknar religiöst utövande. Detta kan nog vara inspirerande i sig för den som just sökt sig till studiet av religi-onsvetenskap eller för den som på ett lättillgängligt sätt vill låta sig dras med i en ny reflektion över vad religion kan vara. Det är inte svårt att föreställa sig att boken med sitt religionssociologiska perspektiv kan tala också till en allmänsociologiskt skolad läsekrets.

Anders Lundberg
Linnéuniversitetet